

Оригинални научни рад
UDK: 371.311.5:314(497.6.PC).

СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ РАЗРЕДНЕ НАСТАВЕ У ФУНКЦИЈИ ОБРАЗОВНОГ СИСТЕМА РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ ИЗ ДЕМОГРАФСKE ПЕРСПЕКТИВЕ

STUDY PROGRAMME OF CLASS INSTRUCTION IN THE FUNCTION OF THE EDUCATIONAL SYSTEM OF REPUBLIC OF SRPSKA FROM DEMOGRAPHIC PERSPECTIVE

Стево Пашалић, Сања Ђурић, Владан Пелемиш

Резиме: Прва и основна поставка о битним странама и особеностима Студијског програма разредне наставе у образовном систему Републике Српске, у цјелини састоји се из спознаје њеног правога смисла и вишеструког значаја. Много је докумената и препорука из којих произилази неколико врло важних ставова на међународном нивоу о деветогодишњој основној школи и њеној разредној настави. У садашњој и будућој основној школи у трајању од девет година, неопходно је узајамно дјеловање и формалног и неформалног образовања. Посебно је значајна и што свестранија повезаност и што природнији прелаз из нижег у средњи и виши степен јединственог деветогодишњег образовања, као и облици повезивања основношколског образовања са предшколским, средњошколским и високошколским образовањем.

Значај овог научно-истраживачког рада је у томе што сагледава постојеће стање и даје визију развоја демографских потенцијала школске популације у интеракцији са друштвено-економским развојем Српске. Општа хипотеза (која произилази из циља истраживања) је да се истраживана појава сврстава у једну од кључних компоненти свеукупног развоја Српске и да је она последица демографије, што захтијева нови приступ у пројекцији развоја наведене појаве. Очекивани резултати у овом истраживању имају посебну вриједност за друштвену заједницу, као што су развој школске популације на свим нивоима и међузависност са друштвено-економским развојем Републике Српске. У истраживању о билансима школске популације на свим нивоима, прати се развој појаве од момента располагања базом података, а истраживања требају по први пута да дају одређене препоруке о усклађивању образовних профила који се школују на високошколским установама са потребама тржишта рада у Републици Српској, као и обезбјеђивање високог квалитета процеса рада на високошколским организацијама и његових излаза – профила и оспособљености високообразовних стручњака.

Кључне ријечи: разредна настава, образовање, популација, демографија

Summary: *The first and the basic setting of the relevant parties and features of study programme of class instruction in educational system of Republic of Srpska, consists in general of the knowledge of its true meaning and multiple meanings. There are many documents and recommendations from which comes few very important attitudes at an international level about the nine-year elementary school and its class instruction. In the current and future elementary school for a period of nine years, an interaction of formal and informal education is necessary. Connectivity is particularly important and versatile and the natural transition from lower to middle and higher level of unique nine-year education, as a forms of connectivity also of primary school education with preschool, high school and higher school education. Significance of this scientific-exploratory work is in insight of an existing state and it gives vision of development of demographic potentials of school population in interaction with socio-economic*

development of Srpska. General hypothesis (that arises from the purpose of research) is that the studied advent is classified as one of the key components of overall development of Srpska and it is a consequence of demography, which demands a new access in development projection of mentioned advent. Expected results in this research have special value to social community, such as development of school population at all levels and interdependence with socio-economic development of the Republic of Srpska. During research on balance of school population at all levels, development of an advent is followed from the moment of database disposition, and explorations need to give certain recommendations for the first time, on harmonization of educational backgrounds who study at academic institutions with needs of labor market in Republic of Srpska, and also ensuring high quality of the work process at higher school organizations and its outputs-profile and capacity of highly educated professionals.

Key words : class instruction, education, population, demography

1. УВОД

Демографски континенти младе популације Републике Српске представљају најважнији дио њеног образовног система. Функционисање тако комплексног система јако утиче на многе сегменте друштва, а посебно друштвено-економског развоја.

Простор Републике Српске још увијек карактерише касна фаза демографске транзиције која је условљена економским развојем, слабом искоришћеношћу природних ресурса и доста повољним саобраћајно-географским положајем, што је покренуло поремећаје биолошког кретања, смањење стопе природног прираштаја и процес старења становништва (Пашалић С. и други, 2006).

Република Српска спада у нисконаталитетна подручја (испод 10%). Бруто стопа фертилитета је веома ниска, што је последица планирања породице, постратних траума, расељавања и процеса избјеглиштва, али и веома тешке социјално-економске ситуације, психолошких и других фактора. Смањено рађање је директан узрок опадања популације школског узраста на свим нивоима.

Веома важан фактор досадашњег, али и будућег развоја Српске представљају миграције становништва, што за резултат има негативан миграциони салдо. Структуре становништва Српске указују на значајну хетерогеност између градских центара и привредно развијенијих подручја, која имају правилнију структуру, са већим удјелом младог становништва, у односу на брдско-планинска подручја гдје се значајно смањује удио младог становништва. Смањење континента младе популације одражава се и на константно опадање школске популације на свим нивоима, што ће у догледно вријеме постати неизаобилазан изазов и за институције високог образовања у Српској.

2. ДЕМОГРАФСКИ КОНТИГЕНТИ МЛАДЕ ПОПУЛАЦИЈЕ

Демографски континенти младе популације Српске могу се представити као:

- предшколска популација (0 – 6 година),
- основношколска популација (6 – 15 година),
- средњошколска популација (15 – 19 година),
- високошколска популација (преко 19 година).

Предшколско васпитање и образовање обухвата дјецу узраста до 6 година. Предшколске установе постоје у 41 општини, гдје је, према процјенама, око 6 800 или око 10% од укупне предшколске популације укључено у предшколски систем.

Обухват дјецe предшколским васпитањем и образовање у наредном петогодишту требало би да се повећа за готово двоструки капацитет, уз претходно обезбјеђивање одговарајућег простора и стручних кадрова.

Табела 1. Континент предшколске популације

Година	Број рођених	Мушких	Женских
2004.	10 628	5 515	5 113
2005.	10 322	5 302	5 020
2006.	10 524	5 351	5 173
2007.	10 110	5 203	4 907
2008.	10 198	5 262	4 936
2009.	10 603	5 577	5 026
Укупно:	62 385	32 210	30 175

Извор: Републички завод за статистику Републике Српске, *Демографски билтени* бр. 4 – 11.

Смањење рађања у Српској је евидентно од 2000. године, што се битније одражава и на смањивање континента школске популације на свим нивоима. Досадашња истраживања показују да се од укупног броја рођених у одређеној години уписује у основну школу око 85% те популације (карактеристике емиграционог простора). На основу података из табеле (1) о континенту предшколске популације, евидентно је да ће и у наредним годинама доћи до опадања броја основношколске популације, у већем степену него што је то било изражено у досадашњем периоду.

**Табела 2. Контингент основношколске популације
(2009/2010)**

Разред	Број ученика	Мушких	Женских
I	10 177	5 192	4 985
II	10 848	5 536	5 312
III	11 397	5 888	5 509
IV	11 841	6 072	5 769
V	11 826	5 981	5 845
VI	11 893	6 075	5 818
VII	12 292	6 518	5 774
VIII	14 129	7 249	6 880
IX	14 151	7 236	6 915
Укупно:	108 554	55 747	52 807

Извор: Републички завод за статистику, Саопштење – образовање, 2009.

На територији Републике Српске постоји 187 основних школа, 11 музичких школа и четири центра за образовање дјеце са потешкоћама у развоју. Настава за ученике основних школа организује се у 187 централних и 570 подручних школа, коју у 2009/2010. години похађа 108 554 ученика, док је тај број у 2010/2011. смањен на 105 300 ученика.

И након увођења деветогодишњег основношколског образовања (2003/2004), наставља се константно опадање ове популације. За само шест година (2003/2004 – 2009/2010) број ученика се смањио за 16 752, што указује на просјечно годишње смањивање за око 2 500 ученика, а 2009/2010. године у односу на 2008/2009. годину за цијелих 4 900 ученика!

Наведено бројно кретање основношколског контингента је последица демографских кретања у Српској, тако да се за четири до пет година „губи“ по једна генерација ученика који се уписују у први разред основне школе.

**Табела 3. Контингент средњошколске популације
(2009/2010)**

Разред	Број ученика	Мушких	Женских
I	11 811	6 075	5 736
II	13 142	6 674	6 468
III	12 721	6 460	6 261
IV	9 198	4 232	4 966
Укупно:	46 872	23 441	23 431

Извор: Републички завод за статистику, Саопштење – образовање, 2009.

У Републици Српској налази се 86 средњих школа чији је оснивач Република и три приватне средње школе, које похађа нешто више од 46 000 ученика. Укупан број средњошколске популације смањује се споријим темпом у односу на основношколску популацију, али ће тај пад бити знатно осјетнији у наредних пет година, када ће средње школе почети да похађају садашње млађе генерације основаца, које су бројчано мање од старијих генерација.

Иако средња школа није обавезна, врло висока стопа свршених основаца наставља своје образовање у средњим школама Српске, што спада у повољније демографске трендове код ове појаве. Највећи број средњошколске популације похађа гимназију, око 23%.

Сумирајући стање у предшколском, основношколском и средњошколском образовном систему у Српској, а с циљем обезбјеђивања квалитета, потребно је да се дефинишу реалистични стандарди који се односе на њихово функционисање. Неки стандарди који сада постоје нису усклађени са новом економском, демографском и социјалном реалношћу. Потребно је дефинисати стандарде који се односе на скоро сваки аспект функционисања образовног система:

- простор (учионице, лабораторије, кабинети, физкултурне сале, школска дворишта),
- хигијенски стандарди,
- стандарди безбједности (школа без опојних дрога, саобраћајни стандард у околини школе, стандарди о школском обезбјеђењу),
- комунална инфраструктура (струја, вода, телефон, интернет, вода за пиће, канализација, итд.),
- стандарди опремљености (општа дидактика, информационо-комуникациона опрема, итд.),
- запослени и број ученика (однос броја ученика по запосленом, оптималан број ученика за дату школу),
- покретање програма оптимализације функционисања мреже школа.

Неке од промјена могуће је остварити у краћем временском року, док је за неке промјене потребно више времена.

**Табела 4. Контингент високошколске популације
(2008/2009)**

Високошколска институција	I	II	III	IV	V	VI	Свега
Јавни универзитети	7246	5753	4567	4078	337	49	22030
Приватни универзитети	3511	4154	3423	1311	-	-	12399
Високе школе (јавне и приватне)	1751	1072	866	125	-	-	3814
УКУПНО:	12508	10979	8856	5514	337	49	38243

Извор: Републички завод за статистику, образовање, 2009, Министарство просвјете и културе РС, 2009.

У Републици Српској постоје:

- два јавна универзитета,
- шест приватних универзитета,
- двије јавне високе школе,
- седам приватних високих школа.

Подаци о високошколској популацији показују њен велики пораст у односу на ранији период, што је резултат великог броја лиценцираних високошколских установа у јавном и приватном сектору. Ако се броју студената првог циклуса студија додају и студенти другог циклуса, као и апсолвенти, онда укупан број високошколске популације достиже око **44 000**, што је готово изједначен однос са укупним бројем средњошколске популације.

Посебну пажњу треба обратити на број студената у првој години студија (12 508). Тај број је већи за 3 500 у односу на укупан број свршених средњошколаца 2008/2009. године (9 100). Евидентно је да се на први циклус студија у знатном броју уписују и кандидати који су раније завршили средње школе. На овај фактор високошколске установе не могу рачунати у значајнијој мјери у наредном периоду, јер су ти капацитети већ искориштени.

Високошколска популација ће, такође, без сумње, зависити у првом реду од демографских кретања, што се у њиховим наредним развојним плановима поставља као својеврстан изазов. Садашњи број високошколских институција неће моћи рачунати на оптималне демографске капацитете, што ће неминовно водити ка рационалнијим рјешењима, гдје ће пресудну улогу имати квалитет, односно способност стварања висококвалитетних људских ресурса, као једног од предуслова бржег економског раста и развоја Српске.

3. СТУДИЈСКИ ПРОГРАМ РАЗРЕДНЕ НАСТАВЕ У ОБРАЗОВНОМ СИСТЕМУ РЕПУБЛИКЕ СРПСКЕ

У Републици Српској, као и у још неким земљама основно образовање траје девет година и почиње са шест навршених година дјетета. Основна школа код нас дефинисана је у оквиру три тријаде: прва тријада I – III разред, друга тријада IV – VI разред, трећа тријада VII – IX разред. Сличан примјер овакве школе налазимо у Норвешкој.

С циљем квалитетног провођења реформи студија разредне наставе на универзитетима, на једној страни, и даљег провођења разредне наставе I – V разреда деветогодишње основне школе, на другој страни, овај Научни скуп треба више бити коректив досадашњих активности – јасан у критичком и конструктивном сагледавању досадашњих искустава, садашњег стања и могућих перспектива даљег развоја у овом сегменту образовања.

Табела 5. Ученици основних школа по броју и одјељењима 2009/2010. године

Број ученика	Број ученика I - V	Број ученика VI – IX	Број одјељења	Некомбинована	Комбинована
108 736	56 510	52 226	5 609	4 765	844

Извор: Републички завод за статистику, Статистика Образовања, 2010. године

Из приложених података видљиво је да је укупан број ученика распоређен у 5 609 одјељења, што у просјеку износи нешто више од 19 ученика по одјељењу. Ови подаци указују и на велики број малих школа са малобројним одјељењима, што потврђује и податак да је у основним школама у Српској формирао 844 комбинована одјељења, чији је пораст све већи.

Табела 6. Ученици основних школа по разредима 2009/2010. године

Укупно	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
108763	10725	10826	11365	11847	11747	11899	12221	14086	14020

Извор: Републички завод за статистику, Статистика образовања, 2010. године

Наведени подаци показују стални пад броја ученика по разредима, што се посебно односи на разредну наставу од првог до петог разреда и што је последица демографских кретања у Српској.

**Табела 7. Наставно особље основних школа
2009/2010. године**

Укупно	У I – V разреду	У VI – IX разреду	У свим разредима
8 141	3 491	4 093	557

Извор: Републички завод за статистику, Статистика образовања, 2010. године

Наведени подаци указују да се Република Српска суочава са озбиљним проблемима који се односе на ефикасност и квалитет. Највеће сметње образовног система (посебно основног образовања) су:

- мрежа школа представља двојни систем који чини велики број екстремно малих сеоских школа и релативно мањи број великих градских школа. И поред тога њима се управља као да се састоје од јединица мање-више исте величине и карактеристика;

- сеоске школе које представљају око 70% од укупног броја школа, а њих похађа око 30% ученичке популације. Ова два типа школа функционишу у драстично различитим условима поредећи их по индикаторима квалитета, једнакости и ефикасности. Са једне стране су школе и са 2 000 ученика и односом броја ученика према броју наставника од преко 30, а са друге стране су десетине сеоских школа чији је укупан број ученика испод 100, а у подручним школама и испод 10 ученика;

- просјечан број ученика у одјељењу по наставнику разредне наставе је 16,18 потврђује тезу о дјеловању демографског фактора на величину броја ученика у школама и одјељењима.

Која рјешења су излаз из наведених проблема? Очигледно је да је демографски фактор оставио и оставља неизбрисив траг у промјенама у образовном систему у Српској у цјелини, али и разредној настави као најобухватнијем сегменту у основном образовању.

Рјешење се мора тражити у тзв. моделу оптимализације. Овај модел подразумијева уређени систем школовања наставног кадра за основну и средњу школу у складу са потребама тржишта рада, односно креирање кадрова према могућностима апсорбовања од стране образовних институција.

4. ПРОЈЕКЦИЈЕ РАЗВОЈА ШКОЛСКЕ ПОПУЛАЦИЈЕ

Пројекције развоја школске популације не показују битније промјене у краћем периоду. Недостатак базе података ограничава могућност израде пројекција за дужи временски период. Ипак, и концепција развоја у наредна два петогодишња је веома озбиљна. За њихово пројектовање биле су потребне широке консултације са стручњацима различитих профила.

Наша досадашња истраживања у демографском развоју школске популације Републике Српске показала су се изузетно поузданим. Пројекције развоја демографских континената младе популације Српске заснивају се на досадашњим демографским кретањима: низак наталитет, негативна стопа природног прираштаја, негативан миграциони салдо, посебно за виталну категорију становништва, неравномјеран размјештај становништва, све израженији процес урбанизације, итд.

Табела 5. Пројекције развоја демографских континената младе - школске популације

Демографски континенти младе популације	Пројекција 2015.	Пројекција 2020.
Предшколска популација (0 – 6)	50 000	45 000
Основношколска популација	93 000	84 000
Средњошколска популација	39 000	35 000
Високошколска популација	30 000	25 000

Извор: Републички завод за статистику, *Демографски билтени* 4 – 11 Бања Лука.

Пројекције развоја демографских континената младе популације Српске представљене су у два наредна петогодишта. Предшколска популација смањиваће своје демографске капацитете услед константног смањивања стопе наталитета, а према прорачунима за наредних десетак година смањење тих капацитета износиће за око једну четвртину од садашњих капацитета. Основношколска популација ће у наредном петогодишту бити смањена за око 15 000 ученика, а у наредним десет година за више од 20 000, што ће условити крупније промјене у организацији и функционисању овог образовног нивоа у Српској. Студијски програм разредне наставе биће оптерећен неусклађеношћу између потреба на тржишту рада и школовања овог образовног профила. Наша истраживања то и потврђују.

Табела 6. Кадровске потребе у разредној настави до 2015. године

Старосна структура наставника разредне наставе у основним школама 60+ година	Студенти разредне наставе на јавним и приватним универзитетима у Републици Српској	Процејна броја ученика основне школе у разредној настави
900	2 000	49 000

Извор: Подаци Министарства просвјете и културе Републике Српске, 2009. године

Иако обрада ових података још увијек представља сирови материјал, они ипак наговјештавају значајније промјене у образовном систему из демографске перспективе и наговјештавају још већу потребу за информацијама о стању у коме се наш образовни систем налази.

Из наведених података јасно је да даље одлуке о оптимализацији образовања кадрова за студијски програм разредне наставе, мора да се заснива на великом броју параметара о којима постоје поуздане информације. Да би се видјело колика је сложеност параметара релевантних за доношење одлука о оптимализацији образовања кадрова у разредној настави, неопходно је дати преглед категорија параметара, и то:

- демографски подаци (број ученика основне школе у разредној настави, старосна структура наставника разредне наставе, уписна политика на студијском програму разредне наставе, друге демографске промјене, као што су миграције, депопулација итд.);

- економски подаци (развијеност општина, број запослених, стопа незапослених, планови економског развоја и др.);

- подаци о култури (развијеност културне инфраструктуре, степен културног развоја, културне институције);

- подаци о образовању (образовни ниво становништва, подаци о доступности школа, школске зграде итд.).

Средњошколска популација ће, у директној зависности од демографских капацитета основношколске популације, биљежити значајнији бројчани пад популације и смањити бројно стање до 2020. године на око 35 000 ученика.

Промјене у демографским контингентима младе популације Српске су посебан изазов за високо образовање. У првом реду, неминовна је хармонизација високошколских установа са демографским, економским, социјалним, културним и образовним реалностима (Пашалић, 2004).

Пројекција развоја студентске популације темељи се на више фактора, прије свега демографског, развојног, технолошког и других. Поуздано је да број студната неће имати даљи раст, већ опадање укупног броја. Очекивано бројно смањивање средњошколске популације ће најдиректније утицати на смањивање бројног стања високошколске популације. Уз то, „дообразовање“ генерација из континента активног становништва ће опадати. Процјењује се да ће у наредном петогодишту број студената на првом циклусу студија у Српској износити око 30 000, односно за пет хиљада мање на крају другог петогодишта (2020. године).

Ако се анализирају садашњи капацитети високошколских установа, неминовно је да ће се са смањивањем укупних студентских капацитета смањивати и постојећи број високошколских установа, прије свега из разлога немогућности обезбјеђивања критичне масе студентске популације, али и из

других разлога. Позиционираће се оне високошколске установе које се изборе за квалитет, односно осигурање висококвалитетних људских ресурса. Дугорочни развој Српске овисиће искључиво о квалитету њених људских ресурса, што ће позиционираније високошколске установе препознати схватајући да су промјене могуће само ако се одаберу најквалитетнији људски ресурси, те да им се мора пружити подршка и додатно знање које је за то потребно.

5. ОСИГУРАЊЕ КВАЛИТЕТА НА ВИСОКОШКОЛСКИМ УСТАНОВАМА

Као своју основну мисију високошколске организације у Српској, обављају кроз научно-наставни и научно-итраживачки процес, а то је главна улога система квалитета који се развија на високошколској организацији. С тим да се ни административно-логистичка функција не смије заборавити, али је објективно то пратећа функција за два кључна процеса високошколских институција.

Дефиниција најнужнијих мјеста гдје систем квалитета треба бити најприсутнији, а унутар два претходно дефинисана кључна процеса, огледа се у сљедећим сегментима:

Дизајн наставних планова и програма (Curriculum) – наставни планови и програми представљају компромис између онога што високошколска установа може понудити студентима и тржишту рада са једне стране и објективних потреба тржишта и послодаваца са друге стране. Обавеза високошколских институција је да своје НПП перманентно иновирају, те да их мијењају сагласно потребама окружења и глобалног тржишта радне снаге, те нових сазнања и научних открића које своје мјесто добијају у НПП. Треба нагласити да НПП не могу имати статичну форму и да унутар донесених НПП за неки период, треба оставити простор да сваке године се врше мање иновације и измјене (на примјер, 10-20%).

Оптерећење студената (ECTS бодови) – правилније утврђена мјера оптерећења студената (working load) по појединачним предметима ће дати висок ниво излазних резултата учења (знања, компетенција и вјештина), пријекто потребних тржишту рада као висок квалитет „производа“ високошколске организације, односно њених дипломаца (alumniја). Евидентно је да су данас на највећем броју високошколских институција ECTS бодови углавном додјелјивани без прецизног сагледавања реалног оптерећења студената (предавања, вјежбе, практикуми, семинари, колоквијуми, пројектни радови, припреме усмених и писмених испита и др.).

Реализација наставног (едукационог) процеса – наставни процес се реализује као интерактивни у којем учествују бројни учесници ка што су професори, асистенти, лаборанти, студенти, студентске службе, библиотеке, а посредно и

бројни други фактори. Студенти похађају наставно-научни процес кроз организован распоред рада, предавања, вјежби, семинара, испита, посјета институцијама, учешћа на конференцијама, практикумима и сл. Едукацијски процес као скуп наставно-научног и научно-истраживачког рада је кључни процес сваке високошколске институције и зато процесни приступ ову активност препознаје као најважнију активност унутар QMS.

Акредитација НПП (curriculum) – значај који квалитетни НПП имају за високошколске организације су исто што и значај технолошких процедура у производним системима, или дијагностичких процедура у медицини. Битна ствар у систему квалитета је постићи склад између онога што високошколска институција кроз НПП жели понудити, са друге стране што је у стању урадити, те са треће стране је питање колико то тржишту рада заиста треба. У том комплексу недоумица и питања лежи и улога акредитације НПП као непристрасног екстерног „оцјењивача“ високошколске институције.

Овдје треба указати и на још једну врло опасну заблуду ка су у питању НПП на високошколским институцијама у региону (да су НПП идентични). То је потпуно погрешан приступ, да на примјер, сви економски факултети, треба да имају исте предмете, исте фондове часова, исти начин рада. Овакав концепт није прихватљив јер је за високошколске институције НПП израз академских слобода, али у истој мјери и највећи израз одговорности према широј друштвеној заједници, финансијерима, те својим купцима/корисницима услуга – студентима.

Самоевалуација (интерне евалуације или аудити) – процес самоевалуације унутар високошколских организација је најважнији механизам самоконтроле, те процес детектовања проблема, проналажења начина за његово превазилажење и коначно мјесто за креирање сталних побољшања. Високошколске институције треба да их раде до нивоа организационих јединица најмање једанпут годишње, а у нивоу већих система (универзитети и сл.) сваких 3 – 6 година.

Анкете студената и особља – унутар академске заједнице региона ова активност је побудила највећу пажњу и у многим случајевима постала синоним цјелокупног процеса осигурања квалитета. Разлог за ово лежи у чињеници што је то само спорадично, или готово никада прије није рађено, и што је довело до ситуације да „професоре оцјењују студенти“, што су многи дочекали као удар на академске слободе. Ако заиста градимозбиљан систем, онда су нам овакве анкете потребне. Наравно, креирање упитника, њихов садржај и начин провођења, су ствари којима треба проступити са максимално сензитивности спрам процеса који се отвара. Поред анкетних упитника које попуњавају студенти треба организовати и анкете у којима ће учествовати и други запослени унутар академских организација, анкете које

се организују за послодавце, за алумније (некадашње студенте), за форуме stakeholdersa високошколског процеса.

Екстерне евалуације и акредитације институције – је нешто што би требало да буде циљ сваке озбиљне високошколске институције у систему изградње и осигурања квалитета. То не треба да буде као механизам принуде, него као нормалан слијед свих активности које се проводе у циљу изградње озбиљног система квалитета и градње респектабилне високошколске институције.

Научно-истраживачки, стручни рад и логистичке функције – је важна компонента рада високошколских организација и то мора да буду интегрални дијелови изградње куће квалитета. Као најважније елементе у креирању НИР-а, те као кључне области које треба стално имати у виду када је систем квалитета у овој области у питању наводимо:

- квалитет развоја научног рада,
- квалитет инфраструктуре у науци,
- квалитет пројекта.

Промоција квалитета (QP/QPU) – јединице за промоцију квалитета (QPU) су форме организације система квалитета на некој високошколској институцији која указује на превасходно развојну компоненту система квалитета унутар читавог система високошколске институције.

Осигурање квалитета (QA/QAU) – је концепт око којег постоји највећа сагласност високошколских организација у Европи. Он је садржајно наприхватљивији у академској заједници као компромис између нечега што можемо сматрати академским слободама, са једне стране, и ограничењима стандарда (ENQA смјернице и стандарди и др.) са друге стране.

Развој програма осигурања квалитета на високошколској институцији је предуслов за успостављање интерног програма развоја квалитета на њима, као средство за стално унапређење квалитета пружања услуга крајњим корисницима. QA јединице нису затворени системи унутар високошколске институције, него најбоља спона са вањским окружењем. Политика квалитета се састоји од праћења визије, мисије, политике, циљева и стратегије. Први и минимални предуслов за успостављање система и квалитета на високошколској институцији је свакако изградња адекватног и ефикасног система осигурања квалитета.

Систем управљања квалитетом (QMS) – подразумијева уређење пословног система који квалитет третира кроз све аспекте пословања и којим се организација усмјерава ка захтјевима својих корисника. Једна од најважнијих одредница QMS је документован систем осигурања квалитета, кроз развијену документацију система квалитета коју чине процедуре, пословници и упутства, уз сву осталу документацију високошколске институције.

Да закључимо, високошколске институције у Републици Српској, са осигурањем квалитета, у наредном периоду могу рачунати на придобијање повјерења од стране корисника, тј. евидентно демографски смањених капацитета високошколске популације.

6. ЗАКЉУЧАК

Демографски континенти младе популације Српске представљају најважнији дио њеног образовног система. Простор Српске је нисконаталитетно подручје, што има за посљедицу смањивање бројчаних капацитета школске популације у цјелини. Пројектовано смањивање демографских континената младе популације по свим образовним нивоима је директна посљедица демографије. Демографска кретања у оквиру школске популације у Српској утицаће и на њен укупни друштвено-економски развој, кроз пораст запослених, интеракцију тржишта рада и нивоа образовања, што ће омогућити њен кохерентан и јединствен приступ цјелокупном друштвено-економском развоју.

Високошколске институције ће, ограничавајући фактор у виду демографских капацитета, превазилазити коришћењем интерних потенцијала, повећањем ефикасности институција, позитивном селекцијом кадрова, способних за промјене и строго квалитетним приступом при одабиру нових кадрова у систему, односно перманентним осигурањем квалитета.

ЛИТЕРАТУРА

- [1] Група аутора (2006), *Демографски развој и популациона политика Републике Српске*, ИП Младост, Бијељина.
- [2] European Commission (2000), *Key data on education in Europe*, Bruxelles.
- [3] Пашалић, С. (2004), *План институционалног развоја Универзитета у Источном Сарајеву 2003-2008*. – међународни пројекат, Универзитет у Источном Сарајеву.
- [4] Пашалић, С. (2003), *Реформа образовања у БиХ са посебним освртом на високо образовање*, Зборник радова – Универзитетска настава, Педагошки факултет, Бијељина.
- [5] Пашалић, С. (2005), *Нови образовни профили наставника за реформисану основну школу*, Нова школа, Педагошки факултет, Бијељина.
- [6] Пашалић, С., Драгосављевић, П. (2007), *Демографски развој школске популације и оптимализација мреже школа у Републици Српској*, Графид, Бања Лука.
- [7] Петковић, Д., Планчић, И. (2008), *Квалитет у високом образовању: изазови и недоумице?*, Универзитет у Зеници, Зеница.
- [8] *Статистика образовања – билтени 9 – 11* (основно образовање, средње образовање, високо образовање), Републички завод за статистику, Бања Лука.